

LÁSZLÓ JÁNOS

KÖSZÖNTŐ A BERDE-SERLEGGEL AZ ERDÉLYI UNITÁRIUS EGYHÁZ FŐTANÁCSI ÜLÉSÉN, 2005. JÚLIUS 30-ÁN¹

Főtisztelendő Egyházi Főtanács!
Tisztelt vendégeink!

Berde Mózesre emlékezünk, előtte tisztelgünk ezzel a serleggel, a megemlékezés, a „tisztesség adassék” szándékával. A cselekvő emberről, a döntéseit vállaló, a szándékai mellé anyagi eszközöket rendelő emberről emlékezünk. Emlékeznünk kell, mert példája erőt ad, erőt kell hogy adjon, hogy itt és most mi is meg tudjunk felelni életünk kihívásainak.

A gyakran idézett, de talán nem eléggé megfogadott Reményik-gondolat – ne hagyjátok a templomot, „a templomot s az iskolát” – Berde Mózesben már akkor megfogalmazódott, amikor Trianon valóban még csak egy Párizs környéki palota volt, Magyarország pedig egyik legdinamikusabb fejlődési szakaszát élte.

Végrendeletével támogatta egyházát, az iskolának hajlékot, a diáknak cipót, a megfáradt lelkésznek-tanárnak nyugalmat biztosított. Összességében mégis talán azt mondanám: a tudást és a jövőt biztosította.

Sorsa, életútjának sajátos volta akkor látszik igazán, ha unokafivérével, Berde Áronnal párhuzamban szemléljük – nem szembeállítva őket! Kettejük élete – szimbolikusan – kiegészíti egymást.

Egyházi segítséggel előbb a keresztúri, majd a kolozsvári unitárius gimnáziumban tanultak, megtapasztalva a tehetséges, de szegény unitárius székely fiatalok sorsát. Áron egyházi segítséggel Németországban tanult tovább, hazatérve évtizedekig tanított, családot alapított, lapot szerkesztett és a kolozsvári tudományos élet egyik megalapozója lett, a kolozsvári egyetem első rektorát tisztelhetjük benne.

Mózes ügyvéd lett, 1848-ban országgyűlési képviselő, majd kormánybiztos, aztán bujdosó, halálraítélt, majd rab, később jószágigazgatóskodott, és a kiegyezés után miniszteri tanácsossá lépett elő.

Közben eltelt egy élet, az ország s a két Berde sorsát pedig alaposan megcsavarta a történelem. Az egyiknél család, az oktatás, a tudomány, a másíknál a forradalom, a bujdosás, majd a börtön vált meghatározó jeggyé. Mindkettejüknél

¹ A szerző a székelyudvarhelyi egyházkör és a székelyudvarhelyi egyházközség gondnoka

a legfontosabb azonban a szolgálat volt: oktatta vagy a mindennapi betevőt biztosítva, lapkiadással vagy iskolaépítéssel, más-más módon, de népüket, közösségeiket szolgálták.

Berde Mózes előtt tisztelgünk most, aki a mindennapi élet, az anyagiak biztosításával szolgálta a közösséget, a cselekvő embert, aki a mindennapi ige mellé a falat kenyeret is odatette – hiszen egyformán fontos mindkettő.

Hagyatékának egy részét a trianoni döntés, a háborúk, a kommunista kisajátítások elsodorták, de a tudást, a szellemet, amely az épületből, a cipóból, a fizetésből is jövővé állt össze, nem tudták kikezdeni.

Közel három éves egyházi képviselőtanácsi és főtanácsi tagságomnál fogva közelebről szembesülök azokkal a gazdasági gondokkal, amelyekkel egyházunk küszködik. Egyházunknak ma is anyagi nehézségei vannak – a központnak és a kis falvaknak, egyházközségeknek és lelkészeknek egyaránt. Joggal mondhatja sok lelkész-család: „lélek-lélek, de miből élek?!”, hiszen anyagi gondjaik vannak. Új fizetési rendszer kell, amely tisztességes jövedelmet biztosít, és az óvodák, iskolák, a lelkészképzés színvonalának is meg kell felelnie, a ma élő ember igényeinek.

Költségvetésünket felerészben az állam, felerészben a Berde és a hozzá hasonló adománytevők által létrehozott vagyon hozadéka fedezi. A mi felelősségünk, hogy tovább tudjunk lépni, hiszen a szellemiek mellett az anyagiakra is szükség van, és ennek biztosítása nagymértékben a világiak, a mi felelősségünk, a mi kihívásunk. Ezért vállalok részt az Egyház gazdasági életének szervezésében.

Sok a tennivaló, fel kell zárkóztatni a mai igények szintjére az Egyház gazdasági életét. Átláthatóvá kell tennünk a gazdálkodást, és hozzáértő emberekre bízni, hogy a létező vagyont gyarapítsák, az elkobzottat visszaigényeljék, befektetésekkel, beruházásokkal – a ma eszközeivel – biztosítsák azt, amit a maga idejében Berde Mózes is tett.

A két Berde – Áron és Mózes –, a szellemiekben és anyagiakban testet öltő szolgálat üzenete az, amit a nemes és hasznos hagyományt folytatva Balázs Ferenc valósított meg: az *összefogás*. A mi szellemi és anyagi igényeink és szükségleteink gondjai is közös együtt-munkálkodással, összefogással nyerhetnek megoldást.

Ehhez a munkához, az összefogáshoz kérem Isten áldását, amikor ezt a serleget Berde Mózes előtt tisztelegve köszöntésre emelem.

MEZEI BALÁZS

HANS JONAS: DER GOTTESBEGRIFF
NACH AUSCHWITZ¹

Hans Jonas, akit leginkább a gnózis történetének kutatójaként és a gnoszticizmus értelmezőjeként tartunk számon, életműve legfontosabb darabjának kétségkívül a *Das Prinzip Verantwortung [A felelősséglv]* című, 1984-ben megjelent könyvét tartotta. A könyv, mint alcíme is mutatja, olyan etika kidolgozásának kísérlete, amely a kanti formális etikát felváltandó a technológiai korszak emberének is iránymutatóként szolgálhat. Jonas érvelése szerint a kanti kategorikus imperatívusz – „Cselekedj úgy, hogy akaratod maximája mindenkor egyúttal egyetemes törvényhozás elvéül szolgálhasson” – alapján véve elhibázott, hiszen adódhat olyan helyzet, amikor valaki ténylegesen úgy véli: adott helyzete indokolja saját maga elpusztítását. Ha a kanti imperatívuszt elfogadjuk minden cselekvés maximájának, úgy az említett személy joggal kívánhatná az egész emberiség pusztulását. Valójában azonban a kanti imperatívusz feltételez egy még alapvetőbb elvet: az emberiség fennmaradását, mely egyben – szemben a kanti princípium formális egyetemességével – tartalmi univerzalitást mutat. Eszerint minden etikai cselekvés maximája (és nem formális imperatívusza) így szól: „Cselekedj úgy, hogy cselekvésed hatásai összhangban álljanak a valódi emberi élet földi megmaradásával.”

Jonas ezen új etikai imperatívusz alapján fejti ki gondolatait a technológiai civilizáció önromboló törekvéseinek visszaszorításáról, a technológia elterjedése mögött álló ideológiák – az utopisztikus rendszerek – kritikájáról, hogy mindennek fényében kidolgozza azt az új etikát, amely véleménye szerint nemcsak az előbb említett nehézségre képes válaszolni, hanem az emberiség végső elhivatásának beteljesülését is elősegíti. Ezt az etikát Jonas felelősségetikának nevezi. A felelősségetika alapmozzanata, mint a fenti imperatívusból is kitűnik, az emberi élet – a valódi emberi élet – megőrzésének felelőssége. Ennek érdekében az etikai cselekvésnek önkorlátozónak kell lennie, vagyis mindenkor nyitva kell állnia alternatív cselekvési módok előtt, és bizonyos mértékig, éppen a felelősség elve alapján, segítenie kell ezek kibontakozását. A felelősség egyrészt azon a felismerésen nyugszik, hogy a jövő abszolút értelemben nyitott: Jonas szerint nincs eldöntve, hogy az emberiség története miként alakul; másrészt a felelősség abban áll, hogy ezt a nyitottságot bizonyos önromboló tendenciák – így a technológiai

1 Suhrkamp: Stuttgart 1984.